

Azərbaycan jurnalistləri Çində

“Asiya nəhəngi”nin əzəmətli dünəni, möhtəşəm bu günü

İş gününün sonuna yaxın baş redaktorumuz Əflatun Amaşov mənə zəng edərək “Çinə səfərə getmək istəyirsinizmi?” soruşanda təəddüd etmədən “Əlbəttə” cavabını verdim. Çünki Çini yaxından görmək, “Asiya əjdahası”nın nəfəsini duymaq həmişə məni maraqlandırır. Mətbuatda, kitablarda, sənədli filmlərdə haqqında çox oxumuşdum, amma bilirdim ki, bu ölkəni anlamaq üçün onu görmək, hiss etmək, küçələrində gəzmək, insanları ilə danışmaq lazımdır.

“Yumşaq güc”ün Çin modeli

Çin uzaq kimi görünür, amma, əslində, bir çox mənəvi və tarixi oxşarlıqlar bizi birləşdirir. Hər iki xalq minillik ənənələrini qoruyub saxlayır, zəhməti, təhsili və nizamı yüksək dəyərlər kimi yaşadır.

Əlbəttə, bu gün global səhnədə sürətlə yüksələn bir güc kimi Çin Xalq Respublikasının (ÇXR) xarici siyasətində getdikcə daha çox “yumşaq güc” (Soft Power) elementlərinə əsaslanması heç kimə sirr deyil. Amerikalı politoloq Cozef S.Nyenin irəli sürdüyü bu konsepsiya, bir dövlətin hərbi təzyiq və ya iqtisadi məcburiyyətə deyil, mədəni cəlbəedici, siyasi dəyərlər və xarici siyasətin legitimliyi vasitəsilə digər ölkələrin davranışlarına təsir etmək qabiliyyətini ifadə edir. Bu mənada Çin üçün “yumşaq güc” onun iqtisadi və hərbi yüksəlişini “təhdid” kimi qəbul edənlərin narahatlığını azaltmaq və global sistemə inteqrasiyasını dəstəkləmək üçün strateji bir vasitədir. Bu mənada son illərdə Çin beynəlxalq arenada “yumşaq güc” siyasətini daha da gücləndirərək, mədəniyyət, təhsil və media sahələrində əlaqələrini genişləndirir.

Belə bir siyasətin əsas məqsədi Çinin global imicini formalaşdırmaq, tərəfdaş ölkələrlə qarşılıqlı etimadı möhkəmləndirmək və dünya ictimaiyyətinə öz inkişaf modelini tanıtmadır. Təsədüfi deyil ki, bu strategiyanın mühüm alətlərindən biri müxtəlif ölkələrin nümayəndələri üçün təşkil olunan seminarlar, təlimlər və tanışlıq səfərləridir. Çin Ticarət Nazirliyinin Beynəlxalq Ticarət Məmurları Akademiyası (AİBO), Xarici İşlər Nazirliyinin Diplomatik Akademiyası və digər dövlət qurumları tərəfindən həyata keçirilən bu proqramlar, adətən, ŞƏT, ASEAN, Afrika və Mərkəzi Asiya ölkələrinin jurnalistləri, məmurları və tələbələri üçün nəzərdə tutulur.

Seminar diplomatiyanın yeni forması kimi

Oktyabrın 18-də qoşulduğumuz seminarı da Çin Ticarət Nazirliyinin dəstəyilə

keçirilirdi. Seminarların məzmunu geniş idi: iştirakçılara Çin iqtisadiyyatı, texnoloji innovasiyalar, dövlət idarəçiliyi, media siyasəti və mədəniyyətin qorunması sahəsində təcrübə təqdim olundu. Bununla yanaşı, proqramlar zamanı iştirakçılara Pekin, Tsindao və Sian kimi şəhərlərdəki universitetlər, media mərkəzləri və texnoloji parklarla tanışlıq imkanı da yaradıldı. Bu, Çinin inkişaf modelini yalnız nəzəri şəkildə deyil, real nümunələrlə göstərməyə xidmət edir.

Təbii ki, bu tədbirlərin Çinin mədəniyyət diplomatiyasının əsas sütunlarından birinə çevrilməsi heç kimə sirr deyil. Pekin belə təşəbbüslərlə həm tərəfdaş ölkələrin gələcək liderləri və jurnalistləri ilə münasibət qurur, həm də öz ölkəsinin sivil, dinc və modern obrazını gücləndirir. Təcrübə göstərir ki, bu cür səfərlərdə iştirak edən-

lər sonradan öz ölkələrində Çin haqqında daha obyektiv və anlayışlı yanaşma formalaşdırır. Etiraf edirəm ki, seminarlar və ziyarət etdiyimiz məkanlar, görüşdüyünüz insanlarla söhbətlər hamıda Çinin “yumşaq güc” siyasətinin, sadəcə, mədəniyyət ixracı olduğu təəssüratını yaratmadı, həm də qarşılıqlı tanınma və dialoq siyasəti olduğu qənaətinə gücləndirdi. Buna görə də böyük vəsaitlər hesabına təşkil edilən belə seminarlar, təlimlər və səfərlər bu dialoqun praktik təzahürünə çevrilərək, Çinin beynəlxalq nüfuzunun formalaşmasında vacib rol oynayır. Pekinin burada “yumşaq

güç”ü silah yox, xalqları, ideyaları və gələcəyə baxışları birləşdirən körpüdür.

Pekinin səssiz, amma məqsədyönlü şəkildə dünyanın bir çox regionlarında, eləcə də Cənubi Qafqazda da öz təsir dairəsini genişləndirməsindən hamı xəbərdardır. Çünki Cənubi Qafqaz bu gün böyük güclərin geosiyasi maraqlarının kəsişdiyi mühüm məkanlardan biridir. Son illərdə Çin də regionda öz varlığını hiss etdirir. Amma Pekin bunu tank və silahlarla deyil, mədəniyyət, təhsil, texnologiya və iqtisadi əməkdaşlıq vasitəsilə, yəni “yumşaq güc” diplomatiyası ilə edir. Bu baxımdan Çinin “Bir Kəmə, Bir Yol” təşəbbüsü, sadəcə, iqtisadi layihə kimi deyil, həm də ideoloji bir platforma kimi dəyərləndirilir. Ona görə ki, bu təşəbbüs vasitəsilə Pekin özünü global əməkdaşlığın, qarşılıqlı hörmətin və iqtisadi inteqrasiyanın tərəfdarı kimi təqdim edir. Seminarlarda çinli mühazirəçilər də çıxışlarında məhz bu məqamlara toxunur, Pekinin strateji vizyonunun nələrdən ibarət olduğunu diqqətə çatdırırdılar.

Böyük Çin Səddi – tarixin daş möcüzəsi

Çinə səfər özündə həm də ölkənin tarixi məkanlarına ziyarətləri də əhatə edirdi. Seminarın ilk günündə Böyük Çin Səddinin əzəmətinə izləməyə gəldik. Amma öncə onu vurğulamaq istəyirəm ki, Çinə səfəri sanki həm keçmişə, həm də gələcəyə eyni anda atılan addım kimi xarakterizə etmək olar. Bu ölkəyə ayaq basanda burada zamanın bir yerdə dayanmadığını hiss edirsən, zamanın hər daşda, hər küçədə, hər texnologiyə yenilikdə iz qoyduğunu görürsən. Qədim məbədlərin sakitliyi ilə futuristik şəhərlərin enerjisinin bir-birini tamamlaması, qədim sivilizasiya ruhunun müasir həyatın ritminə qarışması istənilən əcnəbidə unudulmaz təəssürat yaradır.

Təbii ki, belə bir təəssüratın yaranması təsədüfi deyil. Çinin minilliklər boyu insan düşüncəsinin, zəhmətinin və yaradıcılığının mərkəzi olduğundan hamı xəbərdardır. Qədim imperator saraylarının əzəməti, Konfutsi fəlsəfəsinin dərinliyi, ipək, kağız, kompas və barıt kimi ixtiraların insanlıq tarixindəki izi Çin xalqının yenilik və nizam sevgisindən qaynaqlanır. Burada mədəniyyət yalnız keçmişin mirası deyil, həm də gündəlik həyatın bir hissəsidir. Çin səddinə yaxınlaşan zaman keçmişin izləri ilə

tanış olmaq, bu qədim müdafiə istehkamının ölkə və region ölkələrinin tarixinə necə böyük təsir etdiyini anlamaq mümkündür.

Böyük Çin Səddi dünyanın ən uzun insan tikilisi və yer üzündə inşa edilmiş ən nəhəng müdafiə istehkamı hesab olunur. O, çoxdan Çinin simvoluna çevrilib və hər il on minlərlə turistin maraq mərkəzi olur. Səddin yerləşdiyi ərazi Çinin 15 vilayət, rayon və bələdiyyəsini əhatə edir. Onun başlanğıcı Sarı dəniz sahilindəki Lyaodun yarımadasından başlayaraq Şimali Çin boyunca uzanır və Qansu əyalətindəki Ciayuqan (Jiayuguan) hissəsində başa çatır. Tikinti zamanı təbii relyefdən maksimum istifadə olunub, buna görə də təxminən min kilometrlik hissə Yinşan dağ silsiləsi boyunca uzanır. Deyilənə görə, səddin çəkildiyi ərazilər qəsdən ən əlçatmaz, keçilməz yerlərdən seçilib - nə qədər çətin olsa da, bir o qədər ciddi iş görülüb.

Onu dünyanın ən böyük memarlıq möcüzələrindən biri adlandırmaq təsadüfi deyil. Böyük Çin Səddinin ümumi uzunluğu 21 min kilometrə qədərdir. Səddin eni müxtəlifdir: ən geniş yerlərdə 7 metrə qədər - bu, qədim dövrlərdə 10 nəfərlik əsgər sırasının və ya 5 atlı dəstənin yan-yanı hərəkət etməsinə imkan verirdi. Ən dar hissə Simatay dağ keçidində yerləşən “Göy körpü” adlanır. Onun uzunluğu təxminən 100 metr, ən dar yeri isə cəmi 40 santimetrdir.

Kədərli faktıdır ki, Böyük Çin Səddi həm də ölkənin ən böyük qəbiristanlığı hesab edilir. Tarixçilərin hesablamalarına görə, səddin inşası zamanı 2-3 milyon işçi həlak olub. Dəqiq say bu günədək məlum deyil. “Sədd sümüklər üzərində ucaldılıb” ifadəsi, demək olar ki, bu ehtimaldan qaynaqlanır. Əfsanələrə görə, tikinti zamanı həlak olanların cəsədləri divarlara hörülürmüş və bu, səddin daha möhkəm olması üçün edilmiş. Lakin alimlər bu fikri elmi dəlillərlə təsdiqləmir, deyilənlərin həqiqətə uyğun olmadığını bildirirlər.

Böyük Çin Səddinin əsas funksiyası müdafiə idi. O, Çini düşmən tayfaların hücumlarından qorumaq üçün inşa edilmişdi. Genişliyi sayəsində sədd həm də ordu üçün yol rolunu oynayır: əsgərlər burada təhlükəsiz şəkildə hərəkət edə, düşmən hücumlarından qorunaraq lazımi mövqelərə keçə bilirdilər. Səddin daha bir maraqlı funksiyası isə “teleqraf” rolunu oynama-

sı idi. Onun boyunca yerləşdirilən signal qüllələri bir-birini görəcek məsafədə idi. Düşmən hücumu zamanı qüllələr arasında baraban sədələri və ya tüstü siqnalları vasitəsilə xəbərdarlıq edilirdi. Beləcə, ən uzaq nöqtədən Pekinə xəbər maksimum bir gün ərzində çatırdı - qədim dövrlər üçün bu, inanılmaz sürət idi.

Səddin üçüncü, az önəmli olmayan funksiyası ideoloji xarakter daşıyırdı. O, imperiyanın birliliyinin və “mədəni dünya ilə barbarlar arasındakı sərhədin” rəmzinə çevrilmişdi. Bəzi tarixçilər hesab edirlər ki, səddin əsas məqsədi elə bu olub, müdafiə isə ikinci planda qalıb. Əslində, Böyük Çin Səddi fasiləsiz divarlardan ibarət deyil. Onun bəzi hissələrində, ümumiyyətlə, tikili yoxdur - xüsusilə dağlıq yerlərdə, burada qayalıqlar təbii sədd rolunu oynayır.

Səddin dik pilləkənlərlə yuxarı qalxmaq o qədər də asan məsələ deyil. Qrupumuzdakı həmkarlarım ilə bu əzəmətli səddin pik nöqtəsini ancaq yarıyolda dayanaraq seyr edə bildik. Amma müşahidə məntəqələrindən birinə baş çəkərək kosmosdan da gördüyü iddia edilən əzəmətli istehkamın uzandığı yola nəzər salmağı bacardım. Möhtəşəm manzərə idi! Səddin uzandığı yola nəzər yetirərkən, qədim Çin insanının qüdrətinin, zəkasının və inadının gücünə heyran olmaya bilmirəm. Böyük Çin Səddinə qalxmaq, sadəcə, tarixi bir abidəni görmək deyil, sanki keçmişlə üz-üzə gəlmək deməkdir. Bu möhtəşəm tikili qarşısında dayananda insan özünü zamanın və məkanın sərhədlərində hiss edir. Qədim dövrlərin nəfəsi, daşlara hopmuş min illərin sükutu səni əhatə edir. Hər addımda bir əfsanənin izi, hər daşın altında bir insanın əli, bir xalqın inad və iradəsi duyulur.

Səddin üstündə addımladıqca, düşünürsən ki, insan necə böyük qüvvəyə sahibdir: dağları yarıb, uçurumların üzərindən keçərək belə bir möcüzə yarada bilib. Eyni zamanda, anlayırsan ki, bu divar yalnız müdafiə üçün deyil, həm də bir mədəniyyətin, bir sivilizasiyanın əbədi var olmaq arzusunun simvoludur. Gözün uzaqlara baxanda sanki səddin sonu görünmür - o, dağlarla birləşib gözdən itir. Bu sonsuzluq hissi insanda həm heyranlıq, həm də kədər duyğuları yaradır. O səddin üstündə dayananda insan yalnız uzaqlara baxmır, həm də tarixin dərin qatlarına enir. Əzəmətli Çin Səddini aşıb hotellə qayıdanda belə səfərlərin heç də təsadüfi və səmərəsiz olmadığını anladım. Böyük Çin Səddi keçmişin müdafiə qalası olmaqdan çıxaraq, bu günün diplomatik metaforuna çevrilib. Onun üzərində əsrlərlə dayanmış küləklər kimi, Çin diplomatiyası da sınaqlardan keçib möhkəmlənib. Pekin üçün Böyük Sədd - özünü qoruyaraq dünyaya açılmaq, tarixi yaddaşa müasir gücü birləşdirmək deməkdir.

(ardı var)

Səbuhi MƏMMƏDOV
(Fotolar müəllifindir)
XQ